

China's Global Security Initiative and its Heightened Tensions with the United States

Seid Saeed Mirtorabi Hosseini¹

Nima Rezaei²

Abstract

China's approach in announcing a global security initiative represents another manifestation of a departure from its previous tradition of taking a low-profile position in international affairs for this emerging superpower. This article seeks to analyze the motivations behind China's more active engagement in global security issues, considering the escalating tensions between China and the United States on the world stage. The main question of the article is how to explain China's motivations in proposing the Global Security Initiative, considering the context of escalating tensions between the United States and China. The hypothesis tested through descriptive and explanatory methods is that China's concern over heightened tensions with the United States has driven it to propose a broad and interpretable security initiative. This initiative aims to promote its preferred security approach and address security threats, particularly from the United States, while seeking to alter the existing Western-centric security order. The findings of the article indicate that China's entry into the sensitive domain of security issues both reflects the high level of perceived threats by Beijing and serves as a sign of the Chinese leadership's increased readiness and confidence to pursue its security objectives more actively on the international stage.

Keywords: Global Security Initiative, China, United States, security order, security threat.

¹ Associate Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Email: saeedmirtorabi@gmail.com

² Assistant Professor, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Kharazmi University, Tehran, Iran.

Email: nima.r@khu.ac.ir

تحلیل ابتکار امنیت جهانی چین در پرتو تشدید تنش های این کشور با ایالات متحده آمریکا

سید سعید میرتربایی^۱

نیما رضایی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۳

چکیده

رویکرد چین در اعلام ابتکار امنیت جهانی در سال ۲۰۲۲، یکی دیگر از جلوه های گسست از سنت پیشین کم فروغ ماندن در عرصه بین المللی برای این ابرقدرت در حال ظهور محسوب می شود. مقاله حاضر تلاش کرده است انگیزه های ورود فعال تر چین به مسائل امنیتی جهان را با عنایت به تنش های رو به افزایش میان این کشور و ایالات متحده در صحنه جهانی بررسی و تحلیل نماید. پرسش اصلی مقاله این است که با عنایت به زمینه تشدید تنش های ایالات متحده و چین، انگیزه های چین در طرح ابتکار امنیت جهانی را چگونه می توان تبیین کرد؟ فرضیه ای که مورد آزمون قرار گرفته این است که نگرانی چین از تشدید تنش ها با ایالات متحده این کشور را بر آن داشته است تا با اعلام یک ابتکار امنیتی کلی و قابل تفسیر، ضمن ترویج رویکرد امنیتی مطلوب خود و مقابله با تهدیدهای امنیتی به ویژه از جانب ایالات متحده، برای تغییر در نظم امنیتی غرب محور موجود تلاش کند. یافته مقاله این است که ورود چین به عرصه حساسیت برانگیز مسائل امنیتی، هم نشانگر شدت بالای تهدیدهای برداشت شده توسط پکن و هم علامتی برای آمادگی و اعتماد به نفس بیشتر رهبری چین برای پیگیری فعال تر اهداف امنیتی در عرصه بین المللی است.

کلیدواژه: ابتکار امنیت جهانی، چین، ایالات متحده، نظم امنیتی، تهدیدهای امنیتی

^۱دانشیار گروه آموزشی روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

Email: saeedmirtorabi@gmail.com

^۲استادیار گروه آموزشی روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

Email: nima.r@khu.ac.ir

مقدمه

رئیس‌جمهور چین، شی جین‌پینگ ابتکار امنیت جهانی^۱ را در کنفرانس سالانه مجمع بوآئو برای آسیا در تاریخ ۲۱ آوریل ۲۰۲۲ ارائه کرد. طبق سنت رایج چینی‌ها، در این زمان تنها تعهدات و اصولی کلی برای ابتکار در شش بند مطرح شد. که شامل پیگیری امنیت مشترک، جامع، همکاری‌محور و پایدار؛ احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی تمام کشورها؛ پایبندی به هدف‌ها و اصول منشور سازمان ملل؛ جدی گرفتن نگرانی‌های امنیتی مشروع تمام کشورها؛ حل مسایل و اختلافات بین کشورها به‌طور مسالمت‌آمیز از طریق گفت‌وگو و مشاوره؛ و حفظ امنیت در حوزه‌های سستی و غیرسستی می‌شود. مقام‌های چینی بعداً تلاش کردند مبانی کلی مطرح شده در ابتکار را با انتشار اسنادی جدید بیشتر روشن کنند.

در ۲۱ فوریه ۲۰۲۳، چین سند مفهومی مرتبط با ابتکار امنیت جهانی را منتشر کرد که به توضیح شش تعهد ذکر شده در بالا می‌پردازد و زمینه‌های همکاری اولویت‌دار را شناسایی می‌کند. طبق این سند، مکانیسم‌های اجرایی ابتکار شامل ابتکارهای مختلف چین در نظام سازمان ملل و تعامل چین با کشورهای در حال توسعه از طریق چندین پلت‌فرم چندجانبه است که چین در آن‌ها حضور و نفوذی قوی دارد. در این باره به عنوان مثال می‌توان به سازمان همکاری شانگهای، گروه بریکس و بریکس پلاس، کنفرانس تعامل و اعتمادسازی در آسیا موسوم به سیکا اشاره کرد.

این سند مفهومی همچنین تلاش کرد مناطق اولویت دار چین را برای پیشبرد ابتکار مورد نظرش مشخص نماید. در همین راستا، جنوب‌شرق آسیا به عنوان منطقه نزدیک به چین که در قلب منطقه هند و اقیانوسیه قرار دارد، به عنوان اولویت اصلی پیگیری اهداف ابتکار معرفی گردید. پس از آن مناطق خاورمیانه، آفریقا، آمریکای لاتین و کارائیب و کشورهای جزایر اقیانوس آرام به عنوان مناطق اولویت دار مد نظر قرار گرفته‌اند.

واکاوی سخنرانی شی در مراسم اعلام ابتکار نیز نشان دهنده رویکرد چین به تقویت موضع امنیتی اش در آسیاست. شی در بخش‌های دیگر سخنرانی اش به «همکاری آسیایی»، «وحدت آسیایی» و «خانواده آسیایی» اشاره کرد. این موضوع،

^۱ Global Security Initiative

همراه با این واقعیت که شی از مجمع غیردولتی بوآئو برای اعلام ابتکار امنیت جهانی استفاده کرد، نشان می‌دهد که نگاه راهبردی چین به شدت بر آسیا متمرکز شده است؛ جایی که در حال رقابت برای برتری با ایالات متحده است. از این منظر می‌توان ابتکار جدید را به‌طور عمده، امتدادی برای مفهوم امنیتی جدید آسیایی چین در نظر گرفت که خود شی در مجمع بوآئو در سال ۲۰۱۴ معرفی کرد. اعلام ابتکار در نشست‌هایی که به عنوان الگوی چینی مجمع جهانی اقتصاد در نظر گرفته می‌شود و بر همکاری‌های آسیایی بدون در نظر گرفتن نقش ایالات متحده در آسیا تأکید دارد، از رویکرد فعال تر چین در مسائل امنیتی در حوزه پیرامونی اش در آسیا حکایت دارد. در عین حال باید توجه داشت که در اسناد منتشر شده درباره ابتکار، هیچ اشاره مستقیمی به تقابل با ایالات متحده نشده و حتی پکن از ایالات متحده و دیگر کشورهای غربی برای همکاری در چارچوب ابتکار استقبال کرده است. بنابراین به نظر می‌رسد ابتکار امنیت جهانی چین در بستری ضمنی از تشدید تقابل با ایالات متحده و با طرح مواضع و سیاست‌هایی کلی برای مسائل امنیتی جهانی و بدون سوگیری آشکار علیه دیگر قدرت‌ها، اعلام شده است. در همین راستا، پرسش اصلی مقاله این است که با عنایت به زمینه تشدید تنش‌های ایالات متحده و چین، انگیزه‌های چین در طرح ابتکار امنیت جهانی را چگونه می‌توان تبیین کرد؟ فرضیه‌ای که مورد آزمون قرار گرفته این است که نگرانی چین از تشدید تنش‌ها با ایالات متحده این کشور را بر آن داشته است تا با اعلام یک ابتکار امنیتی کلی و قابل تفسیر، ضمن ترویج رویکرد امنیتی مطلوب خود و مقابله با تهدیدهای امنیتی به ویژه از جانب ایالات متحده، برای تغییر در نظم امنیتی غرب محور موجود تلاش کند.

مقاله برای تحلیل فرضیه مطرح شده پس از بررسی مختصر ادبیات موضوع، به تدارک چارچوب نظری در قالب تبیین الگوی سیاست‌گذاری چین در زمینه ابتکارهای بین‌المللی می‌پردازد از این راه امکان درک بهتر ماهیت و محتوای ابتکار امنیت جهانی، فراهم گردد. سپس عناصر چینی ابتکار مذکور و شیوه نگاه چین به تنش‌ها با ایالات متحده و رویکرد این کشور در بهره‌گیری از ابتکار برای پیشبرد آشکار و پنهان اهداف امنیتی مد نظرش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- پیشینه پژوهش

در منابع فارسی، مقاله‌ای علمی که به‌طور مستقل تحلیل ابتکار امنیت جهانی را مد نظر قرار داده باشد، تا کنون منتشر نشده است. در عین حال، نوذر شفیعی در مقاله‌ای با عنوان «ابتکار امنیت جهانی و صلح توسعه‌ای: تحلیلی بر میانجیگری چین بین ایران و عربستان» عوامل دخیل در موفقیت چین در میانجی‌گری میان ایران و عربستان را بررسی کرده و آن را نشانه‌ای از تلاش چین برای ایجاد دوره موسوم به صلح چینی ارزیابی کرده است (شفیعی، ۱۴۰۲). در منابع لاتین برای توضیح ابتکار امنیت جهانی چین، سخنرانی‌های رئیس‌جمهور این کشور، بیانیه‌های وزارت خارجه و سند مفهومی منتشر شده درباره ابتکار موجود است که در مقاله حاضر مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله همچنین تلاش کرده است تفسیرها و تبیین‌های اندیشمندان چینی درباره ابتکار را مورد بررسی قرار دهد. به‌طور طبیعی این تفسیرها با رویکرد سوگیرانه نسبت به سیاست چین نوشته شده‌اند که مقاله تلاش کرده است با حفظ نگاه بی‌طرفانه آنها را مورد بررسی قرار دهد (Wu, 2023; Rong, 2023; Zha and Dong, 2024; Tian, 2022).

مقام‌ها و تحلیل‌گران غربی نیز عموماً دیدگاهی محتاطانه یا انتقادی نسبت به ابتکار ارائه می‌دهند و فرضاً ادعا می‌کنند که این ابتکار همراه با ابتکار توسعه جهانی و ابتکار تمدن جهانی ابزاری است «برای کمک به چین در دستیابی به برتری

جهانی» (Schuman et al., 2023). برخی دیگر نیز خاطرنشان کرده اند که با پیشبرد این ابتکار، رژیم های خودکامه «فضای بیشتری برای فعالیت با مصونیت و مشروعیت بیشتر در صحنه جهانی» خواهند داشت (The Economist, 2023). شماری دیگر نیز موضع گیری چین در قبال تهاجم روسیه به اوکراین را نشانه ای برای بی اعتمادی به این کشور و ابتکار امنیتی مورد نظرش تلقی کرده اند (Mariani, 2024). در عین حال، مقاله تلاش کرده است فراتر از این رویکردهای سوگیرانه، جنبه های آشکار و پنهان ابتکار امنیتی چین را بر مبنای سنت رفتاری چینی ها در اعلام ابتکارهای بین المللی، مورد بررسی قرار دهد و تلاش نماید با تفسیر جنبه های کلی و مبهم ابتکار، تصویری دقیق تر درباره انگیزه های واقعی و جایگاهی که ابتکار مورد نظر در سیاست های امنیتی چین ایفا خواهد کرد، برای مخاطب ارائه کند.

۳-چارچوب مفهومی: تبیین الگوی رفتاری چین در اعلام ابتکارهای بین المللی

برای درک عمیق تر ماهیت ابتکار امنیت جهانی چین، یک راه مطمئن این است که سنت رفتاری چین در زمینه اعلام ابتکارهای بین المللی را مورد بررسی قرار دهیم. با این نگاه می توان یک الگوی کلی و قابل درک در زمینه انگیزه ها و شیوه عملکرد رهبری چین در اعلام ابتکارهای بین المللی ارائه کرد و به این ترتیب، برای تحلیل ابتکار امنیتی چین از آن بهره گرفت. بسیاری از ناظران بر این باورند که سیاست ها و حتی راهبردهای کلان بین المللی چین، عموماً در قالب گزاره ها و واژگانی کلی و قابل تفسیر مطرح می شوند که درک دقیق آن را برای ناظران بیرونی دشوار و حتی غیرممکن می کند (Time, October 1, 2023; Lemoine and Gaafar, 2022; The Economist; 2022). پیچیدگی ها، تنوعات و تناقض های رفتارهای بین المللی چین سبب شده است که شمار فزاینده ای از پژوهشگران الگوی وجود یک نظام تک حزبی و ساختار سلسله مراتبی قدرت در چین را برای تحلیل رفتارهای بین المللی آن ناکافی ارزیابی کنند و تلاش نمایند قرائت های جدیدی از ماهیت رفتارهای بین المللی این کشور ارائه کنند که بتواند تنوعات و پیچیدگی های آن را بهتر تبیین نماید. این الگوی نظری را می توان در تحلیل ابتکارهای بین المللی چین و از جمله ابتکار کمربند و راه این کشور مورد توجه قرار داد (نک. میرترابی، ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲).

به طور کلی، کنش دیپلماتیک و سیاست خارجی چین اغلب غیرقابل پیش بینی است و به سختی می توان آن را کشف و توصیف کرد و بسیاری از محققان این موضوع را در ارتباط با پیچیدگی یکپارچه و استراتژیک و خلاقیت چینی ها می دانند. به گفته جونز و حامیری دشوار بودن توصیف کنش چین، عموماً ناشی از این است که در مورد ماهیت چندپاره و چندوجهی سیاست گذاری آن مفهوم سازی نشده است. آن ها بر همین اساس اظهار عقیده کرده اند که در دوره اصلاحات پس از ۱۹۷۸، چین از اقتصاد مائوئیستی به یک اقتصاد لیبرال تر گذار کرد که طی آن تحولات بنیادی در ساختار دولت به وجود آمد به این صورت که یک دولت نظارتی به سبک چینی شکل گرفت که مقامات ارشد در آن به قدرت کنترل مستقیمی بر خروجی ها دارند بلکه بیشتر به دنبال هدایت و هماهنگی طیف متنوعی از عوامل به سمت اهدافی هستند که اغلب به نحو مبهمی تعریف شده اند (Jones and Hameiri, 2021).

49)

جونز و حامیری استدلال می کنند که تعاملات بین المللی چین اغلب حاوی رفتارهای غیرمنسجم یا متناقض است. زیرا چین امروز یک بازیگر واحد نیست. آن ها در اثر خود در مقایسه با سایر تحقیقات تجربی در مورد عدم هماهنگی داخلی چین، یک چارچوب نظری ویژه برای تعمیم یافته های تحقیقاتی خود ارائه می کنند که از این نظر کارشان با دیگر محققان متمایز

است. چارچوب نظری آن‌ها بر پایه مشاهداتشان از دگرگونی دستگاه حزب-دولت، از جمله پراکندگی، تمرکززدایی، و بین‌المللی شدن آن است. آن‌ها استدلال می‌کنند که رهبران ارشد چین دیگر از یک سیستم به سبک فرماندهی و کنترل استفاده نمی‌کنند و به‌ندرت خروجی‌های تصمیم‌گیری را تعیین می‌نمایند بلکه آن‌ها یک دولت نظارتی به سبک چینی را به وجود آورده‌اند که کار هماهنگ کردن خروجی‌های تصمیم‌گیری را بر عهده دارد. در عوض، رهبری عالی، معمولاً دستورات گسترده و مبهم صادر می‌کند و به بازیگران داخلی فضای مانور فراوانی می‌بخشد. رهبران عمدتاً از مکانیسم‌های زیر برای اعمال قدرت استفاده می‌کنند: دکترین حزب، بیانیه‌های مرتبط با سیاست کلان، نهادهای هماهنگ کننده، امتیازات مالی و سیاستی و قدرت انتصاب، ارزیابی و انضباط بخشی حزب (Jones and Hameiri, 2021:49-54).

در همین راستا، اندیشکده اندباوند^۱ که چند دهه درباره سیاست در چین مطالعه می‌کند و با دولت این کشور نیز در ارتباط است، روند سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در چین را دارای ویژگی‌های خاصی می‌داند. بر اساس گزارش این اندیشکده، چین در مقایسه با همتایان غربی خود، فرآیند سیاست‌گذاری نسبتاً بسته‌ای دارد که به چهار مرحله تقسیم می‌شود: شکل‌گیری، آماده‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرا. تقریباً هر سیاست (با راهبرد) عمده‌ای باید از این مسیر سیاست‌گذاری عبور کند. مرحله اول شکل‌گیری سیاست است که می‌توان آن را به‌عنوان طراحی سیاست در سطح کلان نیز درک کرد. برخلاف ایالات متحده که سیاست معمولاً از جزئیات شروع می‌شود، رهبری عالی چین ترجیح می‌دهد که ابتدا در مورد یک مسئله استراتژیک به توافق برسد و سپس به رویکردهای دقیق‌تر بپردازد. به عبارت دیگر، پکن ابتدا جهت‌گیری کلی سیاست خود را تعیین می‌کند. روشن‌ترین مثال این موضوع، ایده مشهور «صلح و توسعه» است که توسط دنگ شیائوپینگ در اوایل دهه ۱۹۸۰ مطرح شد. هر سیاست یا استراتژی که پس از آن در چین پیشنهاد شد مانند «پنهان کردن قابلیت‌ها و صبر کردن» اساساً بر پایه چنین ایده‌ای بنا شده است (Pan and Gong, 2020: 16).

مرحله دوم، آماده‌سازی سیاست است. تا این مرحله، معمولاً مرکز تصمیم‌گیری پکن، ایده‌ای کلی درباره خواسته‌های خود دارد و بقیه وظایف به نهادهای دولتی سطح پایین‌تر (دفتر سیاسی مرکزی و شورای دولتی) واگذار می‌شود. این نهادها باید رویکردی دقیق‌تر برای دستیابی به اهداف تعیین‌شده توسط رهبری عالی در مرحله قبلی پیشنهاد دهند. در اینجا، اکثر اندیشکده‌های دولتی درگیر می‌شوند، زیرا بیشتر آن‌ها در زیرمجموعه‌های مختلف نهادهای دولتی فعالیت می‌کنند. پس از همکاری و بحث میان این نهادها، مدارک خاصی تدوین می‌شود که سپس برای بررسی‌های بیشتر به دفتر سیاسی ارسال می‌شود.

مرحله سوم بررسی دقیق از کل سیاست است که معمولاً به یک تصمیم‌گیری سیاسی منجر می‌شود. اغلب ادارات یا افراد، رهبری ارشد را در مورد مواضع خود در مسائل انتخابی توجیه می‌کنند. در این مرحله، مرکز تصمیم‌گیری پکن نیز تمایل دارد که نظرات بیشتری از طرف‌های سوم بشنود، به شرطی که به‌طور عمیق متعرض به حزب کمونیست چین نباشد. پس از این فرایند ورودی متنوع، رهبران، سیاست اصلی را به‌طور متناسب تعدیل می‌کنند و پس از آن برای اجرا آماده می‌شود. این مرحله معمولاً با تهیه اسناد حرفه‌ای به پایان می‌رسد که به‌عنوان خطوط راهنما برای مراکز پایین‌تر عمل می‌کند (Pan and Gong, 2020: 16).

¹ Anbound

مرحله نهایی اجرای سیاست است که شامل تبلیغات و انتشار آن نیز می‌شود. در سنت قبلی، هدف‌های چنین تبلیغاتی عمدتاً نهادهای داخلی بودند زیرا پنهان کردن قابلیت‌ها، بر این مبنا بود که چین به‌طور سیستماتیک در امور جهانی دخالت نخواهد کرد. در این زمینه، تبلیغات وسیله‌ای برای جامعه چینی است تا سیاست‌ها و همکاری با دولت را بهتر درک کند. همچنین، از آنجا که سیاست در این مرحله برای دریافت بازخورد عمومی باز است، همه می‌توانند اظهار نظر یا حتی انتقاد کنند، به شرطی که از آن برای آسیب به حزب کمونیست چین استفاده ننمایند. رسانه‌ها، چه دولتی و چه خصوصی، نیز در این فرآیند شرکت می‌کنند. با این حال، معمولاً تغییرات چشمگیر نسبت به سیاست اجرا شده به سختی صورت می‌گیرد مگر اینکه رویدادهایی غیرمنتظره‌ای رخ دهد. افزون بر این، زمانی که یک سیاست به این مرحله می‌رسد، سه مسیر متفاوت خواهد داشت: طراحی پروژه، فعالیت‌های تبلیغاتی و اجرای واقعی پروژه‌ها. به عبارت دیگر، نهادهای دولتی پایین‌تر (استانی و زیرمجموعه‌ها) به تدریج مسئولیت سیاست را بر عهده خواهند گرفت تا آن را به اجرا درآورند (Pan and Gong, 2020: 17).

در جمع بندی از مباحث نظری می‌توان گفت که توجه به ماهیت تصمیم‌گیری و روند سیاست‌گذاری در چین، می‌تواند به درک بهتر ابتکار امنیت جهانی و به ویژه پرسش‌ها و ابهام‌هایی که در ارتباط با ماهیت کلی و سیال ابتکار مطرح است، پاسخ دهد. با این نگاه می‌توان خطوطی را ترسیم کرد که جنبه‌های ضمنی و آشکار و پیدا و پنهان ابتکار مذکور را با عنایت به شرایط و تهدیدهای امنیتی درک شده توسط چین، تبیین نماید.

۴-تحلیل فرضیه:

۴-۱- ماهیت کلی و مبهم ابتکار امنیت جهانی

پس از سخنرانی شی جین‌پینگ در سال ۲۰۲۲ در بوآئو، محتوای ابتکار امنیت جهانی، در چندین سند و سخنرانی رسمی مطرح و تبیین شد. مهم‌ترین این موارد شامل یک مقاله در آوریل ۲۰۲۲ از وزیر امور خارجه وانگ یی در روزنامه خلق، یک سند مفهومی منتشر شده در فوریه ۲۰۲۳ از سوی وزارت امور خارجه و سخنرانی‌های دیپلمات‌های ارشد چینی درباره ابتکار امنیت جهانی در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ است. به طور کلی، بنا بر ارزیابی‌های پیشین تحلیل‌گران و محققان، ابتکار امنیت جهانی با گذشت دو سال پس از معرفی‌اش، همچنان سرگشاده و مبهم باقی مانده است، و به احتمال زیاد به همین صورت نیز از ابتدا طراحی شده است (Cash, 2022).

به نظر می‌رسد این ابهام حساب شده است. از یک منظر می‌توان گفت که این ابهام یک ویژگی برای ابتکار و نه نقص آن است (Oudenaren, 2024). باید توجه داشت کلی و مبهم بودن ابتکاری که قرار است به مسائل حساسیت برانگیز امنیتی بپردازد، مزایایی برای چین به همراه خواهد داشت.

نخست، این موضوع اطمینان می‌دهد که ابتکار بیشترین جذابیت را برای کشورهای دیگر دارد، به این معنا که به‌طور واقعی چیزی برای حمایت یا ترجیح هر کشور در آن وجود خواهد داشت. برخی کشورها ممکن است بیشترین اهمیت را به امنیت غذایی بدهند، در حالی که برخی دیگر به امنیت منطقه‌ای اهمیت بیشتری می‌دهند. این دامنه وسیع تضمین می‌کند که بسیاری از کشورها، احتمال بیشتری برای حمایت از این ابتکار در تعاملات رسمی خود با چین خواهند داشت، که به نوبه خود به چین اجازه می‌دهد جذابیت ابتکار خود را برجسته کند.

دوم، با عنایت به ماهیت سیال و پویای تنش های موجود میان چین و ایالات متحده، ابهامات ابتکار و عدم سوگیری رسمی آن علیه این کشور و متحدانش، به چین اجازه خواهد داد بسته به شرایط و مقتضیات پیوندهای خود با غرب، از ابتکار امنیتی اش، بهره برداری نماید. به سخن دیگر، شماری از اصول و مبانی نظم و امنیت درج شده در ابتکار می تواند حتی منافع و پشتیبانی کشورهای غربی را نیز جلب کند و برخی دیگر از این اصول را می توان در پیشبرد رویکرد مقابله ای با غرب مورد استناد قرار داد. بنابراین بسته به شرایط، مقام های چینی قادر خواهند بود از این ابتکار در تنظیم مناسبات خود با ایالات متحده و متحدان این کشور، استفاده کنند.

سوم، ابتکار به طور کلی به گونه ای بیان شده است که هرگز واقعاً نمی تواند شکست بخورد. ماهیت سیال و مبهم ابتکار به چین اجازه می دهد تا هر زمان بخواهد چیزی را از آن برای نشان دادن موفقیت و دستاورد خود بیرون بکشد. در حالی که عدم موفقیت یا پیشرفت در مسائل دیگر می تواند به سادگی به عنوان نیاز به تعهد بیشتر برای اجرای اصول مورد نظر توجیه گردد. علاوه بر این، اهداف اعلام شده در ابتکار، به قدری بلندپروازانه هستند که نمی توان معیارهای دقیقی برای سنجش آنها تعیین کرد. به این ترتیب، ابتکار امنیت جهانی، مانند ابتکارهای قبلی چین مانند کمربند و راه به همان اندازه که مقصد است، یک سفر نیز به حساب می آید.

چهارم، این امر به چین اجازه می دهد تا فعالیت های دیپلماتیک اخیر خود را به عنوان بخشی از ابتکار مذکور تعریف کند یا به آن کمک کند تا بر شتاب این ابتکار تأکید نماید. بنابراین، ابتکار امنیت جهانی، به عنوان یک مفهوم کلی و مفید برای دیپلماسی رو به رشد چین در زمینه مسائل امنیتی عمل می کند. این وضع این امکان را به چین می دهد که فعال تر شدن سیاست های امنیتی اش را در چارچوب ابتکاری که قرار است به مسائل امنیت جهانی بپردازد، توجیه نماید.

۲-۴ ترویج نگاه چینی به امنیت جهانی

به طور کلی، ابتکار امنیت جهانی از نگاه چین، به عنوان ابزاری برای تقویت امنیت در دنیایی که به طور فزاینده ای متلاطم شده، مطرح گردیده است. در سند مفهومی این ابتکار اشاره شده که ابتکار برای مقابله با « کمبودها در صلح، توسعه، امنیت و حکمرانی » مد نظر قرار گرفته است. سند مفهومی ابتکار در سال ۲۰۲۳ اهداف بلندپروازانه آن را به این صورت مطرح کرده است: از بین بردن علل اصلی دخالت های بین المللی، بهبود حکمرانی امنیت جهانی، افزایش ثبات جهانی، و تحقق « صلح و توسعه پایدار در جهان » (MFA, February 21, 2023). به نظر می رسد همه مواردی که در این فهرست آمده است، بازتابی از نگرانی های چین درباره مسائل امنیتی جهان است. همچنین برای رسیدن به این اهداف، ابتکار امنیتی چین، شش مفهوم و اصل اساسی مطرح کرده است که اینها نیز عمدتاً از تفکرات امنیتی چین اخذ شده اند.

اکثر این شش تعهد، نمایانگر اصول دیرینه سیاست خارجی چین هستند که برخی از آنها به پنج اصل همزیستی مسالمت آمیز که نخستین بار در سال ۱۹۵۴ معرفی شد، برمی گردد (Gill, 2010: 11). در شرایط پس از جنگ سرد، بیشتر اصول ابتکار امنیت جهانی مستقیماً از ایده « مفهوم جدید امنیت » جیانگ زمین که در نیمه دهه ۱۹۹۰ معرفی شده، برگرفته شده اند. به طور خاص، احترام به حاکمیت و تمامیت ارضی، تأکید بر مرکزیت سازمان ملل و منشور آن، حل مسالمت آمیز اختلافات و تأکید بر امنیت غیرستنی، همگی اصول اصلی در مفهوم جدید امنیت جیانگ به شمار می روند. همان طور که یکی از محققان چینی توصیف کرده است، ابتکار امنیت جهانی « میراث دار تمام مفاهیم امنیتی قبلی چین » است (Wu, 2023: 18).

مفاهیم اصلی که چین پیشنهاد کرده است با ارکان سنتی سیاست خارجی چین که در پنج اصل همزیستی مسالمت‌آمیز مطرح شده‌اند، سازگار است و چین به مدت چند دهه آنها را ترویج کرده است. این مفاهیم همچنین با تعهدات جدیدتر سیاست خارجی همخوانی دارند. به عنوان مثال، امنیت جامع^۱ که امنیت داخلی و خارجی را به هم مرتبط می‌کند، مفهومی است که رئیس‌جمهور شی جین‌پینگ از زمان به قدرت رسیدن در سال ۲۰۱۳ آن را ترویج کرده است. رئیس‌جمهور نخستین بار آن را در کنفرانس تعامل و اقدامات اعتمادسازی در آسیا موسوم به سیکا در سال ۲۰۱۴ ارائه کرد (China Daily, 2014) و در سخنرانی سال ۲۰۱۷ خود در سازمان ملل آن را تکرار نمود.

استثنای قابل توجه در این زمینه، یعنی عاملی که چین به مواضع امنیتی اش اضافه کرده است، حمایت رسمی از مفهوم امنیت غیرقابل تقسیم است. با تأکید بر نگرانی‌های امنیتی مشروع تمامی کشورها که بر اساس غیرقابل تقسیم بودن امنیت بنا شده است، چین پس از حمله روسیه به اوکراین، موضعی را به کار گرفته است که زمزمه‌ای از یک استدلال کلیدی روسی در خصوص سازماندهی امنیت دارد. این مفهوم که در دوران جنگ سرد برای تعیین قواعد همزیستی میان کشورهای غربی و اتحاد جماهیر شوروی توسعه یافته است، نشان می‌دهد که امنیت یک کشور نباید به هزینه همسایگانش به دست آید. به تازگی، همین مفهوم توسط روسیه برای توجیه تجاوزاتش به اوکراین استفاده شده است؛ توجیهی که جامعه سیاست خارجی چین از آن حمایت کرده است (Chen et al., 2022: 4).

پر رنگ تر شدن نگاه چینی در ابتکار امنیت جهانی بدین معناست که چین اکنون به اندازه کافی قوی و شاید به اندازه کافی مطمئن است که بر اساس بسیاری از این باورها عمل کند. با این حال، دو زمینه نیاز به بحث بیشتری دارد: امنیت مشترک و احترام به نگرانی‌های امنیتی مشروع. امنیت مشترک به عنوان هدف مفهوم امنیت جدید جهانگ توصیف شده است، هرچند که این مفهوم تحت رهبری شی، به ویژه بعد از اینکه او در سال ۲۰۱۴ آن را به عنوان بخشی از «مفهوم امنیت آسیایی جدید» مبتنی بر «امنیت مشترک، جامع، همکاری و پایدار» برجسته کرد، تأکید بیشتری یافته است (MFA, May 21, 2014).

امنیت مشترک همچنین یک عنصر اساسی در جامعه آینده مشترک چین است. در اسناد چینی، اساس امنیت مشترک «احترام به امنیت هر کشور و تضمین آن» تلقی شده است. این مفهوم به عنوان یک رویکرد فراگیر برای دنبال کردن امنیت مطرح شده و بخشی از انتقاد تند چین از سیاست امنیتی ایالات متحده است، به ویژه این که از منظر چین، ایالات متحده امنیت خود را با هزینه دیگران تأمین می‌کند و تلاش کرده است بلوکی از متحدان را برای مقابله با چین ایجاد نماید. سخنرانی‌های بعدی مقام‌های ارشد وزارت خارجه در اواخر سال ۲۰۲۳ و اوایل سال ۲۰۲۴ تأکید می‌کند که امنیت مشترک، یکی از «ویژگی‌های تعیین‌کننده» ابتکار امنیت جهانی است (Rong, 2023).

بخشی از مفهوم امنیت مشترک چین این است که «به طور کامل به نگرانی‌های امنیتی مشروع همه طرف‌ها احترام بگذارد و آن‌ها را مد نظر قرار دهد». برای تأکید بر این نکته، ابتکار امنیت جهانی به طور مستقل به احترام به «نگرانی‌های امنیتی مشروع» به عنوان یک اصل اشاره می‌کند و آن را با مفهوم مرتبط «غیرقابل تفکیک بودن امنیت» ترکیب می‌کند. امنیت غیرقابل تفکیک در معاهده نهایی هلسینکی، که در دهه ۱۹۷۰ مذاکره شد، گنجانده شده و نمایانگر این تفکر است که امنیت یک کشور نمی‌تواند به هزینه امنیت کشوری دیگر باشد. استفاده چین از این اصطلاح در زمینه ابتکار امنیت جهانی در ابتدا به عنوان تلاشی

¹ comprehensive security

برای توجیه حمله روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ تلقی شد. با این حال چین همچنین از این اصطلاح در دهه‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۰ در بیانیه‌های مشترک با روسیه، به عنوان بخشی از «مفهوم جامع امنیت ملی» شی و در اطلاعیه‌های مشترک صادر شده توسط سازمان همکاری شانگهای استفاده کرده است (Zha and Dong, 2024: 45).

۳-۴ مقابله با راهبرد محاصره ایالات متحده

رهبران چین به ویژه پس از اعلام راهبرد چرخش به آسیای ایالات متحده در دولت اوباما، تصور می‌کنند ابرقدرت نخست جهان، رویکرد مهار و محاصره این کشور برای جلوگیری از روند خیزش قدرت آن را در دستور کار خود قرار داده است. بنابراین چین ناگزیر است با فعال تر شدن در نقاط مختلف جهان، با تلاش‌ها برای محدود سازی قدرتش مقابله کند. این رویکرد هم در محافل فکری و هم در محافل سیاسی چین، هواداران بسیاری دارد و به نظر می‌رسد اعلام ابتکار امنیت جهانی نیز تلاشی در راستای فعال تر شدن سیاست امنیتی چین برای مقابله با تهدید یاد شده باشد. برای مثال، تیان ونلین، استاد مدرسه مطالعات بین‌المللی دانشگاه رنمین چین، خاطر نشان می‌کند که ایالات متحده در تلاش‌های فزاینده‌ای برای «محاصره و مهار» روسیه و چین دخالت دارد و از این رو، درگیری در اوکراین صرفاً بخشی از این مبارزه بین نیروهای هژمون و ضد هژمون و «نبرد بین سیستم‌های قدیم و جدید در زمینه انتقال قدرت بین‌المللی» است (Tian, 2022: 3).

دا وی^۱، مدیر مرکز امنیت و استراتژی بین‌المللی در دانشگاه تسینگهوا، استدلال می‌کند که دولت بایدن در حال ایجاد یک شبکه ساختاری است که چین در آن مستثنی شده و ایالات متحده نقش مرکزی سازمان‌دهنده را ایفا می‌کند. این وضعیت چین را در یک تله ناخواسته قرار می‌دهد به این صورت که زمانی که چین سطح پاسخ‌های امنیتی خود را در برابر ایالات متحده افزایش می‌دهد، تعاملات خود با سایر نقاط جهان را مختل می‌کند. وقتی چین به اقدامات ایالات متحده که به دنبال جداسازی چین است، پاسخ می‌دهد، به تسریع این روند با دیگر بازیگران کمک می‌کند. بدین ترتیب ایالات متحده چین را تحریک می‌کند تا از جهان جدا شود. با این کار، دولت بایدن به دنبال ایجاد شکاف و انزوای چین از اقتصاد جهانی است (Da, 2023).

وانگ فان، رئیس دانشگاه امور خارجه چین، ایده‌ای را پیش می‌کشد که به‌طور مستمر در گفتمان استراتژیک چین دیده می‌شود، مبنی بر اینکه چین باید از «افتادن به دام‌های جذابی که توسط دیگر کشورها گذاشته می‌شود» پرهیز کند. ایده «تله گذاری» به‌طور مکرر در تحلیل‌های چینی درباره ناکامی‌های روسیه در اوکراین به کار برده شده است. براساس این تحلیل که البته صرفاً به اندیشمندان چینی منحصر نیست، ایالات متحده شرایطی را در اوکراین و اطراف آن شکل داد تا روسیه را به ارتکاب یک اشتباه استراتژیک و یک خود تخریبی بزرگ سوق دهد (Wang, 2022).

برای اجتناب از افتادن در دام، بهترین استراتژی دور زدن است. این تفکر به خوبی توسط لین مین‌وانگ، معاون مدیر مرکز تحقیقات مطالعات بین‌المللی دانشگاه فودان، بیان شده است. او استدلال می‌کند که چین باید به گسترش استراتژیک در «کمر بند میانه» اولویت دهد. او خاطر نشان می‌کند که در رقابت‌های چین و آمریکا، هر طرف به شیوه خاص خودش به انتخاب نبردهای خود خواهد پرداخت. برقراری روابط دیپلماتیک ایران و عربستان سعودی در پکن و اظهارات وانگ یی مبنی بر این

^۱ -Da Wei

که دو طرف صداقت خود در یک «پیروزی برای گفت‌وگو و صلح» نشان داده اند، تجلی عینی این خط فکری در پاسخ به محاصره آمریکا است (Lin, 2023).

به همین ترتیب، دا استدلال می‌کند که برای پیروزی در بازی استراتژیک بلندمدت در برابر ایالات متحده و ایجاد شرایط برای احیای عظمت ملی چین، تنها راه حفظ و بهبود ارتباط چین با جهان است. از نظر او، این موضوع تا حدی به مسأله رقابت اقتصادی مربوط می‌شود. چین تنها با پیوستن به زنجیره نوآوری علمی و فناوری جهانی، می‌تواند به تدریج شمار پیشتازان علمی و فن آوری خود را افزایش دهد. در آنچه که او به عنوان یک «مسابقه دو و میدانی» با ایالات متحده توصیف کرده است، دا استدلال می‌کند که چین گزینه‌هایی دارد که باید به شکلی هوشمندانه‌ای اجرا کند. چین باید «کاهش‌ها را با افزودن‌ها پوشش دهد». به گفته او «حتی اگر در برخورد با دولت ایالات متحده 'کاهش' داشته باشیم، ما هنوز می‌توانیم با جامعه کسب‌وکار آمریکایی، دانشگاه‌ها و دولت‌های محلی به دنبال 'افزودن' باشیم» (Da, 2023: 4).

به همین علت منطق اصلی ابتکار امنیت جهانی چین را باید در زمینه رقابت فزاینده بین ایالات متحده و چین درک کرد. در این زمینه ادراک هر دو کشور از تهدیدهای پیش رو اهمیت فزاینده‌ای دارد. بسیاری از مقام‌ها و تحلیل‌گران آمریکایی، چین را کشوری می‌دانند که دوباره به صحنه جهانی بازگشته و در پی جبران ناکامی‌های گذشته و تقویت قدرت و نفوذ خود است (Ford, 2019). چین به دنبال شکل‌دهی به نظم جهانی پس از جنگ جهانی دوم (US DoS, 2023) است و به عنوان کشوری تصور می‌شود که نیت‌های خود را پنهان می‌کند، در حال جمع‌آوری قابلیت‌ها و تقویت قدرت سخت خود برای به چالش کشیدن ایالات متحده است (Martin, 2021). در شرایطی که چین خود را قربانی دیگر قدرت‌های متجاوز در گذشته توصیف می‌کند، در چشم واشنگتن، این کشور «به تهدیدی هم‌تراز برای عملیات نظامی ایالات متحده در آسیا تبدیل شده است (Heath, 2021). همین رویکردها، سبب تقویت برداشت تهدید چین از مواضع و اقدامات ایالات متحده علیه خودش شده است.

در صورتی که در زمینه رویکرد ایالات متحده به چین در دولت‌های قبلی این کشور از زمان ریچارد نیکسون تا دولت ترامپ مقایسه‌ای صورت گیرد، مشخص می‌شود که بزرگترین تغییر در دولت ترامپ این بوده است که چین در این دولت به عنوان «چالش اصلی استراتژیک» برای امنیت ملی آمریکا معرفی شده و از این نظر از روسیه پیشی گرفته است. در همین راستا بود که راهبرد واشنگتن در قبال چین که بر پایه «مشارکت و حفاظت»^۱ برای چند دهه ادامه داشت، به راهبردی رقابتی تبدیل شد. انتشار نخستین راهبرد امنیت ملی دولت ترامپ در دسامبر ۲۰۱۷ این تغییر را برجسته کرد. در گزارش شورای امنیت ملی آمریکا ادعا شد که آمریکا در معرض یک دوره جدید از «رقابت قدرت بزرگ» است. این گزارش چین را به عنوان به عنوان یک «قدرت تجدید نظرطلب» و «رقیب استراتژیک» معرفی کرد (The White House, 2017).

در این گزارش بیش از ۳۰ بار به چین اشاره شد. این گزارش تا حد زیادی بر محور مقابله با «تهدید چین» استوار بود. به گفته توماس فینگار در چند دهه گذشته، چین به عنوان کشوری معمولی توسط سیاست‌مداران آمریکایی در نظر گرفته می‌شد که ممکن است حتی در بین ۱۰ اولویت اصلی نگرانی‌های امنیت ملی قرار نگرفته باشد، در حالی که اکنون، مقابله با «چالش چین» جایگاهی مرکزی در دستور کار سیاست امنیت ملی آمریکا پیدا کرده است (Fingar, 2019: 15). باید توجه

^۱ engagement and hedging

داشت که ادراک آمریکا از «تهدید چین» چند وجهی است و بر حوزه‌های اقتصاد، فناوری، امنیت، دیپلماسی، ایدئولوژی و غیره، متمرکز شده است. این حوزه‌ها با یکدیگر پیوند دارند و یکدیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Cardenal et al., 2017).

۴-۴ تلاش برای تغییر در معماری امنیتی جهان

برداشت‌های تهدیدی که چین از اقدامات آمریکا دارد و انگاره‌هایی که درباره شرایط نظم بین‌المللی مطرح می‌کند، مقام‌های پکن را به این نتیجه رسانده است که ایالات متحده و متحدانش «در سوی نادرست تاریخ» قرار دارند (China Daily, 2023). بر این اساس، باوری در پکن مطرح شده است که هدف ایالات متحده حفظ هژمونی جهانی خود است و از این رو در تلاش خواهد بود تا به ارتقای قدرت چین آسیب برساند. این درک افزایش یافته از تهدید، به‌ویژه در محیط پیرامونی چین (Cheng Wei, 2023)، موجب شده است که سیاست‌گذاران چینی پیشنهاد یک نظم امنیتی بین‌المللی جدید را مطرح کنند. این موضوع به چین امکان می‌دهد تا با ابتکارات ایالات متحده و متحدانش، به‌ویژه در منطقه آسیا-پاسفیک، مقابله کند و در عین حال قدرت گفتمان چین را در امور جهانی برجسته سازد.

در همین راستا می‌توان گفت جهت‌گیری‌های اصلی ابتکار امنیت جهانی چین بر سه پایه استوار است: اول اینکه ابتکار چارچوبی ایدئولوژیک و بیانی به چین ارائه می‌دهد تا روایت مسؤلیت کشورهای غربی را در بی‌ثباتی نظم جهانی تقویت کند. دوم، اینکه به چین این امکان را می‌دهد که ایده اقدامات صلح‌آمیز خود را به عنوان راه‌حلی برای چالش‌های امنیتی بین‌المللی تداوم بخشد. در نهایت، این ابتکار پلتفرمی فراهم می‌آورد که چین می‌تواند از آن برای ایجاد روابط امنیتی جدید بهره‌برداری کند تا از منافع جهانی خود حمایت نماید و در برابر آنچه که چین به عنوان ائتلاف‌های ضد چینی تحت رهبری ایالات متحده می‌بیند، مقاومت کند.

معماری امنیت جهانی که چین به تصویر می‌کشد، از نظر اصول و عمل، با مفهوم غربی نظم بین‌المللی صلح‌آمیز مبتنی بر ارزش‌های لیبرال و جهانی متفاوت است. رویکرد چین اولویت را به حاکمیت ملی نسبت در مقایسه با مداخلات در امور داخلی، امنیت مشترک و غیرقابل تقسیم در مقایسه با اتحادهای نظامی، توسعه و نظم اجتماعی در مقایسه با دموکراسی و حقوق سیاسی و اجتماعی می‌دهد و روابط میان دولت‌ها را بر تعامل با جامعه مدنی ترجیح می‌دهد. ابتکار امنیت جهانی در اشاره به ناتو، گروه هفت و دیگر تشکل‌های تحت رهبری ایالات متحده خواستار پایان یافتن «سیاست‌های مبتنی بر بلوک بندی» است. با این حال دامنه سازمان‌های چین محوری که پکن قصد دارد از آن‌ها برای اجرای ابتکارش استفاده کند، نشان‌دهنده این است که این کشور به تقویت شبکه شراکت جهانی کشورها و نهادهایی که در اطراف چین شکل می‌گیرد، توجه دارد.

با عنایت به ساختار کلی و مبهم ابتکار امنیت جهانی، شاید مشخص‌ترین و تعریف‌شده‌ترین جنبه‌های ابتکار امنیت جهانی درباره آن جنبه‌هایی نباشد که از آن حمایت می‌کند، بلکه درباره انگاره‌هایی باشد که رد می‌کند. در این باره مشخصاً می‌توان به ایالات متحده و شبکه اتحادهای آن اشاره کرد. زمانی که شی در سال ۲۰۲۲ ابتکار امنیت جهانی را معرفی کرد، خاطر نشان ساخت که این ابتکار به چه موضوعاتی خواهد پرداخت و تأکید کرد که «ذهنیت جنگ سرد تنها چارچوب صلح جهانی را تخریب می‌کند، اینکه هژمونی و سیاست مبتنی بر قدرت، تنها صلح جهانی را به خطر می‌اندازد و تقابل بلوک‌ها فقط چالش‌های امنیتی در قرن بیست و یکم را تشدید می‌کند» شی همچنین در معرفی اصول اساسی ابتکار از کشورها خواست که «ذهنیت جنگ سرد را رد کنند، با یک‌جانبه‌گرایی مخالف باشند و به سیاست مبتنی بر گروه بندی و تقابل بلوکی نه بگویند».

این فهرست نشان‌دهنده شکایت‌های چین درباره سیاست‌های ایالات متحده و به‌ویژه ائتلاف‌های تحت رهبری آن است و نشان می‌دهد که چین خواهان تغییر این بخش از معماری امنیتی غرب محور موجود در جهان است. مقاله وانگ یی در روزنامه پی پل دیلی در سال ۲۰۲۲ که از آن به عنوان تفسیری برای ابتکار امنیت جهانی یاد می‌شود، بیشتر به موضوع پرداخته است. او در این مقاله، جهان را «در حال مواجهه با خطرات بی‌سابقه‌ای از شکاف و چنددستگی» توصیف می‌کند. وانگ به ایالات متحده اشاره کرده و نوشته است که «برخی کشورها، به شیوه‌ای خودمدارانه در ذهنیت قدیمی تقابل جنگ سرد گیر کرده، و به ساختن دایره‌ها و بلوک‌های انحصاری و کوچک عادت کرده‌اند». وانگ سپس توضیح می‌دهد که ایالات متحده «یک‌جانبه‌گرایی را به نام چندجانبه‌گرایی دنبال کرده است» و «استانداردهای دوگانه را در حالی که قوانین خود را تبلیغ می‌کند، به کار می‌برد». این کشور «بدون ملاحظه» تحریم‌هایی یک‌جانبه را اعمال کرده و «مفهوم امنیت ملی را به حدی کش داده است که پیشرفت‌های اقتصادی و فناوری کشورهای دیگر را محدود نماید» (Wang, 2022).

بدین ترتیب می‌توان گفت که رهبران چین از ابتکار امنیت جهانی، برای نقد جدی و البته عمدتاً ضمنی سیاست‌های ایالات متحده بهره گرفته‌اند با این حال باید توجه داشت که در اسناد ابتکار، هیچ اشاره رسمی به ضدیت آن با سیاست‌های ایالات متحده صورت نگرفته است. برخلاف سخنرانی شی در سال ۲۰۲۲، که اشاره‌های ضمنی در تقابل ابتکار با راهبردهای آمریکا در آن قابل ردیابی بود، سند مفهومی ابتکار در سال ۲۰۲۳، تقریباً از هر گونه انتقادی نسبت به ایالات متحده، حتی به‌طور غیرمستقیم، اجتناب کرد. اما در روز قبل از انتشار این سند توسط وزارت امور خارجه چین در فوریه ۲۰۲۳، خبرگزاری شین هوا، گزارشی با عنوان «هژمونی ایالات متحده و پیامدهای آن» منتشر کرد. به‌وضوح، این گزارش و سند مذکور به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که همراه با هم خوانده شوند: گزارش شین‌هوا به تحلیل تهدیدها علیه صلح جهانی—سیاست و ائتلاف‌های ایالات متحده—می‌پردازد که ابتکار امنیت جهانی به‌دنبال رسیدگی به آن‌ها است. گزارش شین‌هوا، در ابتدا با این گزاره‌ها آغاز می‌شود که ایالات متحده به عنوان قوی‌ترین کشور جهان، به شکلی «جسورانه‌تر به دخالت در امور داخلی کشورهای دیگر، پیگیری، حفظ و سوءاستفاده از هژمونی، پیشبرد براندازی و نفوذ، متوسل شده است و به شیوه‌ای عمدی جنگ‌هایی را به راه انداخته و آسیب‌هایی به جامعه بین‌المللی وارد کرده است. بقیه گزارش به تشریح این آسیب‌ها می‌پردازد. بنابراین، همان‌طور که سند مفهومی ابتکار امنیت جهانی توضیح می‌دهد، «ذهنیت جنگ سرد، یک‌جانبه‌گرایی، تقابل بلوک‌ها و هژمونی‌طلبی با روح منشور سازمان ملل مغایرت دارد و باید مورد مقاومت و رد قرار گیرد». به‌عبارت دیگر، سیاست‌های ایالات متحده، به‌ویژه ائتلاف‌سازی‌های آن، باید پایان یابد (Xinhua, February 20, 2023).

این انتقادهای جدی به سیاست‌های امنیتی آمریکا و متحدان این کشور بدین معناست که رهبران چین، راهبرد تغییر در نظم امنیتی بین‌المللی را مد نظر دارند. شاید هدف اصلی این کار این باشد که ایالات متحده، ائتلاف‌های آن و نقش رهبری جهانی آن در مسائل امنیتی را بی‌اعتبار کند. این امر منعکس‌کننده‌ی آن چیزی است که پژوهشگران روابط بین‌الملل به عنوان استراتژی عدم مشروعیت یا استراتژی ضد هژمونی توصیف می‌کنند، که هدف آن کاشت شک و تردید در مورد قابلیت اطمینان به کشور غالب در نظام و تضعیف پایه‌های ایدئولوژیک نظم موجود است (Schweller and Pu: 48).

تضعیف مشروعیت نظم موجود، از چند جهت برای چین مفید باشد: نخست، این امر هزینه‌های ارائه ایده‌ها و رویکردهای جایگزین را کاهش می‌دهد، حتی اگر ابتکار امنیت جهانی چین همچنان مبهم باشد. این کار همچنین جذابیت بالقوه پیشنهادها را افزایش می‌دهد. این کار همچنین شرایطی مناسب برای چین ایجاد می‌کند تا «خود را به عنوان یک

جایگزین دیپلماتیک و سیاسی برای ایالات متحده» در مسائل امنیتی معرفی کند. دوم، تضعیف مشروعیت نظم موجود، به چین این امکان را می‌دهد که حمایتی برای رهبری خود ایجاد کند و خود را به عنوان پاسخی به نگرانی‌ها و نارضایتی‌هایی که بسیاری از کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، از نظم بین‌المللی موجود دارند، معرفی کند. سوم، این کار سبب تضعیف حمایت جهانی از سیاست‌های ایالات متحده و جلوگیری از پیوستن سایر کشورها به ابتکارهای ایالات متحده که چین را هدف قرار داده است، می‌شود یا دستکم، هزینه‌های اقدام علیه چین را افزایش می‌دهد. در نهایت، این امر می‌تواند توجیهی برای اقدامات توازن بخش چین در برابر ایالات متحده باشد (Legard and Stec, 2022).

چارچوب مورد نظر چین برای مقابله با ایالات متحده همچنین احتمالاً توضیح می‌دهد که چرا چین از پذیرش برجسب «رقابت» به عنوان توصیفی برای روابط ایالات متحده و چین که بسیاری از مقامات آمریکایی تمایل به آن دارند، امتناع می‌ورزد. چراکه انجام این کار برخی از عناصر اصلی امنیت مشترک مطلوب چین را رد می‌کند و نشان می‌دهد که چین نیز در پی درگیر شدن در نوعی «مواجهه از راه بلوک بندی» است؛ چیزی که خود چین ایالات متحده را به پیگیری آن متهم می‌کند.

در عین حال باید توجه داشت که فراتر از نگرانی‌های استراتژیک و رقابت چین و ایالات متحده، چین احساس می‌کند به میزان بیشتری در معرض خطرات امنیتی «خارجی» (Abb, 2023) در مناطق دچار جنگ و بی‌ثباتی قرار گرفته است. این امر نیز سبب شده است این کشور نقش خود را در حکمرانی امنیت جهانی مورد بازنگری قرار دهد. در دو دهه گذشته، جستجوی منابع طبیعی و دنبال کردن فرصت‌های جدید بازار و سرمایه‌گذاری، چین را به همکاری در محیط‌های شکننده و مستعد درگیری سوق داده است. این موضوع به ویژه در مسیر عبور ابتکار کمربند و راه (Mariani, 2022) درست است. یعنی جایی که نیاز به تأمین امنیت و ایمنی دارایی‌ها و شهروندان چینی، این کشور را وادار به بررسی راه‌کارهای مؤثر برای دستیابی به ثبات کرده است. این امر نیازمند رویکردی مداخله‌گرانه و جامع است که تلاش‌های نظامی، دیپلماتیک و توسعه‌ای را ترکیب می‌کند و تمام این موارد در ابتکار امنیت جهانی چین تجسم یافته است.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که مقاله نشان داد ابتکار امنیت جهانی با وجود آنکه بیش از دو سال از اعلام آن می‌گذرد، همچنان نشان دهنده یک تفکر کلان و دربرگیرنده مجموعه‌ای از اصول و بایسته‌های کلی درباره مسائل امنیتی جهان است. با این حال، سنت رفتاری چینی‌ها در اعلام ابتکارهای بین‌المللی نشان می‌دهد که رهبری چین چگونه تلاش می‌کند از این قالب‌های کلان، برای پیشبرد عملی اهداف و سیاست‌های خود مطابق با مقتضیات موجود، بهره‌برداری کند و از این نظر ابتکار امنیت جهانی نیز به همین شکل قابل بررسی و تحلیل است. این امر به این معنی است که با وجود کمبود جزئیات عملی، این ابتکار قرار است خود را با شرایط آینده تطبیق دهد. اینکه چین چگونه به دنبال اجرای ابتکار به‌ویژه به‌عنوان ابزاری برای مقابله با منازعه، بی‌ثباتی و ناامنی خواهد بود، بر پیامدهای آن تأثیر فراوانی خواهد گذاشت.

در هر حال آنچه که روشن است این است که چین از این ابتکار به عنوان پوششی برای رسیدگی به نگرانی‌های امنیتی خود بهره‌برداری خواهد کرد و در این زمینه به ویژه به محیط پیرامونی خود در شرق آسیا توجه ویژه‌ای نشان خواهد داد. از منظر ادراک‌های امنیتی چین، بزرگترین تهدیدها امروز از ناحیه ائتلاف سازی ایالات متحده علیه این کشور در شرق آسیا و در محدوده‌ای وسیع‌تر در کل حوزه اقیانوس هند-آرام در حال شکل‌گیری است و از این رو بی‌اعتبار سازی این

تهدیدها و حضور فعال تر در عرصه مسائل امنیتی جهانی، می تواند به بهبود شرایط امنیتی چین کمک نماید و همان گونه که مقاله نشان داد، هر دو هدف به شکلی پررنگ در ابتکار امنیت جهانی چین، دیده می شود.

در عین حال باید توجه داشت که ایده امنیت جهانی چین، فراتر از رسیدگی به نگرانی های امنیتی عاجل این کشور، هدف اصلاح و بهبود نظم بین المللی و نه براندازی آن را دنبال می کند. چین برای دهه ها، از نظم موجود بهره گرفته است و همچنان به نفع خود خواهد دید که در این چارچوب فعالیت کند، تا ثبات بین المللی را حفظ کند و بر آینده نظم بین المللی تأثیر بگذارد و آن را شکل دهد. در این روند، به طور ناگزیر، چین به یک بازیگر امنیتی بارزتر در سطح جهان تبدیل خواهد شد و این فرایندی است که می تواند ماهیت چندجانبه نظم و امنیت بین المللی را تقویت کند. با وجود اختلاف های عمده در منافع ملی و نظام های ارزشی چین و دموکراسی های لیبرال، مفاهیم موجود در ابتکار امنیت جهانی چین می تواند برای کشورهای غربی قابل همکاری باشد و در نتیجه فعال تر شدن چین در مسائل امنیتی جهانی را فراتر از هیاهوهایی که درباره آن مطرح شده است، لزوما نمی توان به معنای بروز تضاد آشتی ناپذیر میان چین و مجموعه قدرت های غربی تفسیر کرد.

فهرست منابع

- شفیعی، نوذر. (۱۴۰۲). ابتکار امنیت جهانی و صلح توسعه ای: تحلیلی بر میانجیگری چین بین ایران و عربستان. فصلنامه غرب آسیا، ۱(۱)، ۷-۲۳.
- میرترابی، سعید. (۱۴۰۱). دولت های استانی و سیاست خارجی؛ لایه مغفول کنش دیپلماتیک چین. فصلنامه روابط خارجی، ۱۴(۳)، آذر ۱۴۰۱، ۳۷-۶۵.
- میرترابی، سعید. (۱۴۰۲). شرکت های دولتی و کنش دیپلماتیک چین؛ بر هم کنش منافع تجاری و اهداف سیاسی. فصلنامه پژوهش های روابط بین الملل، ۱۳(۴۸)، ۷۷-۱۰۷.
- Abb, P. (2023). China's new Global Security Initiative: a rising power spreads its wings. *Peace Research Institute Frankfurt (PRIF)*. <https://blog.prif.org/2023/03/02/chinas-new-global-security-initiative-a-rising-powerspreads-its-wing>
- Cardenal, J., et al. (2017). Sharp power: rising authoritarian influence. *National Endowment for Democracy*, December 2017. <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-AuthoritarianInfluence-Full-Report.pdf>
- Cash, Ch. (2022). What Is China's Global Security Initiative?. *Council on Geostrategy*, September 29.
- Chen, X et al. (2022). Deep Comprehension of the Global Security Initiative: Coordinating Our Own Security and Common Security. *China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR)*. <file:///C:/Users/Dino/Downloads/Deep-Comprehension-o.pdf>
- Cheng Wei, I. S. (2023). The Global Security Initiative of China. *Rajaratnam School of International Studies (RSIS)*, Nanyang Technological University, Singapore. <https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/rsis/the-globalsecurity-initiative-o>
- China Daily. (2014). *China's Xi proposes security concept for Asia*. https://www.chinadaily.com.cn/China/2014-05/21/content_17531900.htm.
- China Daily. (2023). US siding with wrong side of history in Gaza. *China Daily editorial*. <https://www.chinadaily.com.cn/a/202310/23/WS6536627fa31090682a5ea374.html>
- Da Wei. (2023). Winning the 'track and field' race requires going beyond the bilateral competition between the US and China. *Global Times*. February 1. <https://m.huanqiu.com/article/4BW6aXt08RR>
- Gill, B. (2010). *Rising Star: China's New Security Diplomacy*. revised paperback, Washington, DC: Brookings Institution, 1-20.
- Heath, T. (2021). U.S. Strategic Competition with China. *RAND Corporation*. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1137581.pdf>
- Jones, L., and Shahar H. (2021). *Fractured China: How State Transformation is Shaping China's Rise*. London: Cambridge University Press.
- Fingar, T. (2019). Forty years of formal-but not yet normal-relations. *China International Strategy Review* 1(1), 11-20.

- Ford, C. A. (2019). *ideological 'Grievance States' and Nonproliferation: China, Russia, and Iran*. <https://2017-2021.state.gov/ideological-grievance-states-and-nonproliferation-china-russia-and-iran/>
- Lemoin, J., and Gaafar, Y. (2022). There's More to China's New Global Development Initiative than Meets the Eye. *The Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/theres-more-to-chinas-new-global-development-initiative-than-meets-the-eye/>
- Lin M. (2023), "China's diplomacy will continue to dare to fight, be good at fighting, and be aware of difficulties. *The Paper*. January 10. https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_21481612.
- Mariani, B. (2022). China's Engagement in Conflict and Post-Conflict Settings: The Quest for Stability. *Peace and Conflict Resolution Evidence Platform (PeaceRep)*. <https://peacerep.org/wp-content/uploads/2022/05/ChinaReport-Digital.pdf>
- Martin, P. (2021). Biden's Asia Czar Says Era of Engagement with China Is Over. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-05-26/biden-s-asia-czar-says-era-of-engagement-with-xi-s-china-is-over?leadSource=uv>
- MFA. (May 21, 2014). Xi Jinping. *New Asian Security Concept for New Progress in Security Cooperation*. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201405/t20140527_678163.html
- MFA. (February 21, 2023). *The Global Security Initiative Concept Paper*. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202302/t20230221_11028348.html
- Mariani, B. (2024). China's stance on the Russia-Ukraine war – implications for conflict management and resolution. *Peace and Conflict Resolution Evidence Platform (PeaceRep)*. <https://peacerep.org/publication/chinas-stanceon-the-war-in-ukrain>.
- Oudenaren, J. S. Van. (2024). How to Respond to China's Global Security Initiative. *War on the Rocks*, March 1, 2024, <https://warontherocks.com/2024/03/how-to-respond-to-chinas-global-security-initiative/>
- Pan, Y., and Gong Ch. (2020). The Belt and Road Initiative: Formation, Development, and Digression" *Anbound*, February. http://www.anbound.my/UploadFiles/PDF/The_Belt_and_Road_Initiative.pdf
- Rong, N. (2023). Jointly Implementing the Global Security Initiative for Lasting Peace and Security of the World. *MFA*, October 21. https://www.mfa.gov.cn/eng/wjbxw/202311/t20231102_11172214.html.
- Schuman, et al ,(2023), "How Beijing's newest global initiatives seek to remake the world order", *Atlantic Council*, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/how-beijings-newest-global-initiatives-seek-to-remake-the-world-order/>
- Schweller, R., and Pu, X. (2011). After Unipolarity: China's Visions of International Order in an Era of U.S. Decline. *International Security* 36 (1), 41–72.
- The Economist. (2023). *China's latest attempt to rally the world against Western values*. <https://www.economist.com/china/2023/04/27/chinas-latest-attempt-to-rally-the-world-against-western-values>
- The Economist. (2022). *China's Global Development Initiative Is Not as Innocent as It Sounds*. <https://www.economist.com/china/2022/06/09/chinas-global-development-initiative-is-not-as-innocent-as-it-sounds>.

- The White House. (2017). *National Security Strategy of the United States of America*. December 2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- Tian. W. (2022). The Epochal Value of the Global Security Initiative Surpasses the Traditional Western Security Outlook. *Originally published in Contemporary World*, 16 May. <https://interpret.csis.org/translations/the-epochal-value-of-the-global-security-initiativesurpasses-the-traditional-western-security-outlook/>.
- Time. (October 1, 2023). Bye Bye BRI? Why 3 New Initiatives Will Shape the Next 10 Years of China's Global Outreach. <https://time.com/6319264/china-belt-and-road-ten-years>.
- U.S. Department of State. (2023). *Integrated Country Strategy – People's Republic of China*. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/ICS_EAP_China_02FEB2023_PUBLIC.pdf
- Wang, F. (2022). Great Power Diplomacy with Chinese Characteristics: Coordination, Change and Improvement. *Exploration and Free Views*, 1. <http://www.tsyzm.com/CN/Y2022/V1/I1/12>
- Wang, Y. (24 May, 2024). Acting on the Global Security Initiative to Safeguard World Peace and Tranquility. http://us.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202205/t20220505_10681820.htm
- Wu, Z. (2023). Implementing the Global Security Initiative with Great Power Responsibility. *International Forum*, 1.
- Xinhua. (February 20, 2023). *U.S. Hegemony and Its Perils*. <https://english.news.cn/20230220/d3a4291d44f2499ea20710ae272ece72/c.html>
- Zha. D., and Ting, D. (2024). Catchy But Not New: 'Indivisible Security' in the Chinese Foreign Policy Lexicon. *China: An International Journal*, 22(1), February, 42–59.

